

ETNOMUZIKOLOGIJA

Čakovečki kantual

Franjo Jesenović, Virovitica

Dobro ukorijenjeni u prošlost možemo se sigurno ispružiti prema budućnosti. Ne znati za drevnu hrvatsku obitelj Zrinskih znači ne poznavati korijene franjevaštva u Čakovcu. Naime, franjevce je 1659. godine pozvao u svoj gradić ban i pjesnik Nikola Zrinski mlađi.

Od tada franjevci, netom osnovane Provincije sv. Ladislava, počinjju zanosno djelovati u Čakovcu. Na materijalnom planu početkom XVIII. st. grade crkvu, u nju postavljaju orgulje¹ i podižu samostan. Na duhovnom planu, uz oubičajeno pastoralno djelovanje, otvaraju filozofsku školu 1732. godine koja uz male prekide djeluje do 1783. god. Uz nju kratko vrijeme djeluju škole moralnog bogoslovlja i crkvenog govorništva. U tim školama franjevci su obrazovali svoje mlade članove. Da bi ta brojna samostanska zajednica mogla obavljati svečano bogoslužje, koje je nezamislivo bez pjevanja, trebala je prikladne glazbene knjige. Toj potrebi odgovorio je o. Konrad **Potočnik** svojim draguljem, rukopisnim *Kantualom/Zbornikom*.

Zbornik je velikog formata (45x32 cm; 319 stranica). Čvrsto je uvezan i ukoričen drvenim koricama koje su obučene u smeđu izrezbarenu kožu. Potočnik ga je napisao 1735. godine i dao mu naslov *Index sacrorum choralium Provinciae Franciscano-Ladislaviana sacerdotem conscriptorum anno 1735*. Ispod tog naslova je popis misa – sadržaj. Zatim slijedi prva skladba koja nosi naslov *Stella caeli extirpavit quae lactavit Dominum*². Na nju se nadovezuje Introitus zavjetne mise Bl. Dj. Mariji u došašću *Rorate caeli desuper* i *Alleluia* prije Evanđelja s otpjevom (cum suo versu). Sve to se nalazi na četiri uvodne stranice koje nisu paginirane.

U Potočnikovim zbornicima svaki ordinarij mise sačinjava jednu homogenu cjelinu. Ta zaokruženost svake mise postignuta je na različite načine. Mnoge od njih su monotematske pa je jedna melodija temeljna u svim stavcima. Više puta je isti "Amen" u Gloria i Credo (što je naznačeno: "Amen ut supra"). Redovito je isti "Hosanna" za Sanctus i Benedictus ("Hosanna ut supra"). Najčešće se "Kyrie" doslovno ponavlja nakon "Christe" ("Kyrie ut supra"). Zatim se melodija od Kyrie gotovo redovito pojavljuje u "Agnus Dei" s riječima "dona nobis pacem" ujedinjujući u velikom melodijskom luku sve stavke ordinarija. Kada "scriptor" nije prepisao Benedictus tada je naznačio: "Benedictus ut supra Sanctus" ili nije ništa naznačio računajući da se samo po sebi razumije na koju melodiju se pjeva Benedictus. Kod svakog ordinarija mise ima po nekoliko od gore navedenih načina koji je čine jednom zaokruženom glazbenom cjelinom.

Čakovečki zbornik sadrži 22 mise i jedan koralni requiem te himne, motete i popijevke.

Redosljed misa:

1. *Sacrum Zagrabense maius* (str. 1-16)
2. *Sacrum Zagrabense minus* (str. 17-22)
3. *Sacrum Varasdinense*,
vulgo B. Andreae de Comitibus (str. 22-38)
4. *Sacrum Varasdinense minus* (str. 39-45)
5. *Sacrum Ormosdinense maius* (str. 45-55)
6. *Sacrum Ormosdinense minus* (str. 56-61)
7. *Sacrum Crisiense* (str. 62-71)
8. *Sacrum Remeticense maius* (str. 72-80)
9. *Sacrum Remeticense minus* (str. 81-85)
10. *Sacrum Crapinense* (str. 85-96)
11. *Sacrum Ivanichense* (str. 97-105)
12. *Sacrum Capronczense* (str. 106-118)
13. *Sacrum Chaktornense* (str. 118-127)
14. *Sacrum quinque Ecclesiense* (str. 127-139)
15. *Sacrum Sigetense* str. 140-152)
16. *Sacrum Veroczense* (str. 153-165)
17. *Sacrum Canisiense*, vulgo S. Rochi (str. 165-174)
18. *Sacrum Siklosiense*, (str. 174-182)
19. *Sacrum Hrastoviczense*, (str. 183-194)
20. *Sacrum Costaniczense*,
vulgo S. Clarae (str. 194-205)
21. *Sacrum Segustiense* (str. 206-219)
22. *Sacrum Attadiense*,
vulgo S. Caeciliae (str. 219-230)

* * *

Drugi dio *Zbornika*, "prosa", donosi šest himana za pojedine blagdane i jedanaest moteta. U tom dijelu *Zbornik* je isti sa Zagrebačkim, osim što ima dva moteta više: jedan za posvetu crkve, a drugi za slavlje apostola.

Treći dio *Zbornika* nosi naslov *Cantiones* – popijevke. Ima ih pedeset i dvije. Kratke su, a svojim sadržajem obuhvaćaju čitavu liturgijsku godinu. Na samom pak završetku nalazi se "Requiem solemne" koji je namijenjen za izvođenje uz pratnju gudača.

* * *

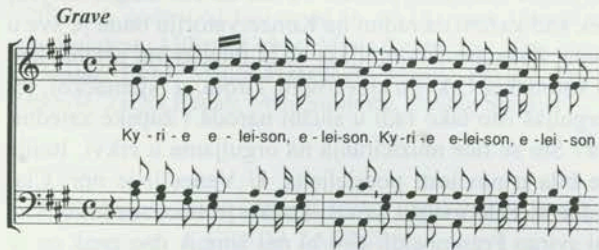
U tom *Zborniku* Potočnik raspoređuje mise po samostanima. Po dvije mise posvećuje samostanima u Zagrebu, Varaždinu, Ormožu i Remetincu, a razlikuje ih komparativom "maius" (čime je označio svečaniju misu) ili "minus" (čime je označio skromniju misu). Dok ostalim samostanima Provincije posvećuje po jednu misu. Tako naslovima misa uokviruje čitavu Provinciju.

Mise tog *Zbornika* nalaze se i u drugim Potočnikovim zbornicima: sve se nalaze u Krapinskom i sa istim naslovima, samo nemaju isti redosljed. Sve se one nalaze i u Zagrebačkom, osim jedne (br. 22) dok četiri imaju različite naslove (br. 1, 10, 18 i 21), a dvije (br. 17 i 20) imaju prošireni naslov: uz ime samostana još stoji: "Vulgo S. Rochi; vulgo S. Clarae".

Tekst ordinarija tih misa je potpun, uz tri mala izuzetka: br. 8 i 9 nemaju potpun Credo, a misa br. 10 za Benedictus koji nedostaje ima nepomenu "ut upra Sanctus".

Samostanu u Čakovcu "scriptor" je posvetio jednu misu dajući joj naslov *Sacrum Chaktornense*³. Pod tim naslovom uvrstio ju je u tri zbornika: Čakovečki (br. 13), Krapinski (br. 14) i Zagrebački (br. 15), dok joj u Varaždinskom zborniku daje drugi naslov: *Sacrum Crapihense*. Ona se još nalazi u Virovitičkom zborniku (što ga nije prepisao Potočnik) br. 8, a nosi naslov *Sacrum S. Dominici*.

Evo njezina početka:

U *Varaždinskom zborniku* Potočnik je još jednu misu posvetio samostanu u Čakovcu: *Sacrum Chaktornense*, vulgo *Sacrum S. Caeciliae* (br. 7). Ona se doduše nalazi i u Čakovečkom zborniku, ali na pola s izmijenjenim naslovom, namijenjena drugom samostanu: *Sacrum Attadiense*, vulgo *S. Caeciliae*, (br. 22). Tu misu pod naslovom "Sacrum S. Caeciliae" nalazimo još u tri zbornika: Krapinskom (br. 23) i u dva koja su prepisali anonimni prepisivači: Virovitičkom (br. 3) i Križevačkom (br. 6).

Tako su franjevci u vrijeme baroka tim glazbenim zbornikom neprocjenjivo obogatili grad Zrinskih i postavili temelje za kasniji razvitak glazbene kulture grada.

BILJEŠKE:

1. *Franjevci Hrvatske franjevačke Provincije sv. Ćirila i Metoda*, Zagreb 1992, str. 163: braća franjevački rezbari Andrija Schumann i Vital Zolerer izgradili su orgulje 1740. godine.
2. Šaban, Ladislav: *Glazba u Franjevačkom samostanu u Varaždinu, Varaždinski zbornik 1181-1981*, Varaždin 1983, str. 327: ta popijevka se pjevala u vrijeme kuge ("tempore pestis"). Njezine riječi uglazbljene su i u *Cithari octochordi III*, str. 278. U austrijskim franjevačkim crkvama ta se popijevka pjevala na misi nakon Creda. Ona se nalazi i u *Križevačkom zborniku*, str. 363-364.
3. Tu misu je za četverglasni mješoviti zbor priredio pisac toga članka.

RAZGOVOR

Razgovor s orguljašem Francescom Di Lernia

Ovaj razgovor s talijanskim orguljašem Francescom Di Lernia dat će nam, bar donekle, prikaz službe orguljaša danas u susjednoj nam Italiji.

Francesco Di Lernia

1) U Vašem životopisu stoji da ste s učenjem orgulja započeli u rodnoj Foggi. S koliko godina, s kojim profesorom i koliko ste godina učili?

Počeo sam na Konzervatoriju u dobi od 12, 13 godina. U Italiji studij orgulja traje 10 godina. Prvih 5 godina uči se glasovir da bi se postigla određena tehnika sviranja, a zatim se prelazi na orgulje. U početku sam imao više profesora, jer u mom gradu nije bio stalnog profesora orgulja, pa su se često mijenjali. To se moglo negativno odraziti na dječaka moje dobi, međutim, u mom slučaju pokazalo se pozitivnim.

2) Nakon postignute diplome u Foggi nastavili ste studij orgulja u Njemačkoj. Zbog čega ste odabrali baš Njemačku?

Poslije završenog studija u rodnom gradu izabrao sam Njemačku, jer je to zemlja koja je skupa s Francuskom pokazala najveći kontinuitet u povijesti razvoja orgulja i orguljske glazbe. Mene je nekako više zanimao njemački repertoar, zato sam se odlučio za Njemačku. U Lübecku sam studirao 4 godine s profesorom u kojeg sam imao povjerenje, a i on u mene, i to je bilo presudno za nastavak moje karijere.